

Chaos en orde in de rechtszaal

Communicatie tussen rechters en ouders bij
ondertoezichtstellingszittingen en uithuisplaatsingszittingen

Masterthesis Kinder- & Jeugdpsychologie

Universiteit Utrecht

Juli 2013

Mirjam Walpot (3499804)

Begeleiders: prof. dr. Bram Orobio de Castro & mr. Kristien Hepping

Tweede Beoordelaar: drs. Elly van Laarhoven

Samenvatting

In de huidige studie is nagegaan in hoeverre er een verband is tussen de communicatiestijl van de rechter en de participatiemogelijkheden van ouders tijdens de ondertoezichtstellingszitting (OTS-zitting) en uithuisplaatsingszitting (UHP-zitting). Daarnaast zijn verschillen in ouderparticipatie onderzocht tussen de aanwezigheid/afwezigheid van een advocaat en tussen eerste OTS-verzoeken en verlengingsverzoeken. Er is tijdens 123 zittingen geobserveerd aan de hand van een observatielijst. Uit het onderzoek bleek dat rechters veel communicatievaardigheden toepasten. Er blijkt een samenhang te zijn tussen diverse aspecten van communicatie van de rechter en ouderparticipatie. Uit de t-test is naar voren gekomen dat er een relatie is tussen het externaliserende gedrag van ouders en het al dan niet aanwezig zijn van een advocaat. Daarnaast wijst onderzoek uit dat er geen verschil is in ouderparticipatie tussen eerste verzoeken en verlengingsverzoeken. Deze studie is een waardevolle aanvulling op de kennis omtrent OTS-zittingen en UHP-zittingen. Het is essentieel om eveneens de uitvoering van de OTS nader te bestuderen.

Abstract

The recent study investigates to which extent there is a connection between the style of communication of the judge and the participation of parents during the hearing about the judicial decision for an Intensive Family Preservation Program (IFPP) or even placing the child in custody. Differences in parental participation between hearings with and without a lawyer present are analysed, as well as between hearings about a first request for IFPP and those about the continuation of it. During 123 hearings observations have been made with the help of an observational checklist. The evidence showed that the judges were applying a reasonable amount of communication skills. Several aspects of the judge's communication and the parental participation were significantly correlated. The T-test made clear that there is a relation between the externalising behaviour of parents and whether or not there was a lawyer present. In addition the observations have shown no difference in parental participation between first requests for IFPP and continuation requests. This investigation is an improvement of the knowledge we have about these kind of hearings. Further investigation on the subject of the realization of IFPP is necessary.

Inhoudsopgave

Samenvatting	Pagina 2
Abstract	Pagina 2
Inhoudsopgave	Pagina 3
Inleiding	Pagina 4 – 14
Methode	Pagina 15 – 18
Resultaten	Pagina 19 – 24
Discussie	Pagina 25 – 30
Referentielijst	Pagina 31 – 32

Inleiding

De laatste tijd is er veel media aandacht voor het werk van Bureau Jeugdzorg. Met name door de ophef over de Turkse Yunus die bij lesbische pleegouders kwam te wonen wordt er in de media veel kritiek geuit op de werkwijze van Bureau Jeugdzorg. Deze kritiek werd versterkt na de dood van Ruben en Julian die door hun vader vermoord werden, nadat hij te horen kreeg het gezag over zijn kinderen te verliezen. Er worden zorgen geuit over de nauwkeurigheid waarmee Bureau Jeugdzorg de noodzaak voor een ondertoezichtstelling (OTS) en eventuele uithuisplaatsing (UHP) onderzoekt (Meernhof, 2013). Bureau Jeugdzorg moet altijd een balans zoeken tussen te snel ingrijpen en te veel vertrouwen (“Jeugdzorg heeft weer wat uit te leggen”, 2013). Volgens minister Asscher worden bij de uithuisplaatsing zeer strenge en zorgvuldige procedures gehanteerd. De OTS met eventuele UHP wordt volgens hem niet lichtvaardig gezien en onder strenge voorwaarden toegepast (Nederlandse Omroep Stichting, 2013).

Feitelijk worden de OTS en UHP echter niet door Bureau Jeugdzorg maar door de kinderrechter opgelegd. Wanneer een minderjarige zodanig opgroeit dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd en andere middelen ter afwendings van deze bedreiging hebben gefaald of, naar is te voorzien, zullen falen, kan een minderjarige onder toezicht worden gesteld (art. 1:254 BW). De OTS is een gezagsbeperkende jeugdbeschermingsmaatregel in het gedwongen kader, die wordt uitgesproken door een kinderrechter. De maatregel wordt voor maximaal een jaar uitgesproken, maar kan telkens worden verlengd (Van der Linden, ten Siethoff & Zeilstra-Rijpstra, 2009; art. 1:256 BW). Deze maatregel wordt gezien als een preventieve maatregel, waarin het gezag van de ouder wordt beperkt om de ernstige bedreiging te verminderen en ontheffing of ontzetting met de onvermijdelijke UHP te voorkomen (Van der Linden et al., 2009). De OTS is een maatregel die veelvuldig wordt toegepast in het civiele jeugdrecht. De laatste jaren werd de OTS-maatregel ongeveer 10.500 keer per jaar uitgesproken en momenteel is deze maatregel op ongeveer 32.100 minderjarigen van kracht (CBS, 2012).

Hoewel deze maatregel veelvuldig wordt toegepast is er weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van deze maatregel. In het huidige onderzoek wordt gekeken naar de betrokkenheid van ouders bij ondertoezichtstellingszittingen (OTS-zittingen) en uithuisplaatsingszittingen (UHP-zittingen). Dit wordt gezien als de allereerste fase van de OTS, namelijk de rechtszaak waarin deze maatregel besproken wordt. Indien ouders hier goed bij worden betrokken, zullen zij volgens Weijers & Rap (2011) de maatregel eerder accepteren en sneller bereid zijn tot medewerking. Dit kan tot een betere start van de maatregel leiden en op deze manier de effectiviteit van de maatregel vergroten (Weijers & Rap, 2011). De

communicatie tussen de rechter en ouders bij OTS-zittingen en UHP-zittingen staat daarom in dit onderzoek centraal. Er wordt tijdens de OTS-zitting en UHP-zitting geobserveerd om de ouderparticipatie en de communicatievaardigheden van de rechter in kaart te brengen en de samenhang hiertussen te bepalen.

De OTS is ingrijpend voor kinderen en de gezinssituatie waarin zij zich bevinden. Het is daarom van belang om deze verandering zo gunstig mogelijk te laten verlopen. Deze verandering begint bij de rechtszaak waarin de rechter een beslissing neemt over de OTS van de minderjarige. Ouders en minderjarigen boven de twaalf jaar worden uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn (Van der Linden et al., 2009). Ouders hebben namelijk het recht en de plicht om hun minderjarig kind te verzorgen en op te voeden (art. 1:247 lid 1 BW). In het verlengde van dit recht is het zinvol ouders te betrekken bij de OTS-zitting, waarbij de opvoedingssituatie van het kind ter discussie staat.

Om een duidelijk beeld over de OTS te krijgen wordt hier eerst de werking van de OTS en de UHP uitgelegd. Dan wordt de aanwezige gezinsproblematiek bij aanvang van de OTS omschreven. Daaropvolgend wordt de ernst van de UHP aangeduid en wordt weergegeven in welke gezinssituaties dit vaak noodzakelijk blijkt te zijn. Daarna wordt van deze maatregelen de omvang en de variatie hierin weergegeven en wordt de gemiddelde duur getoond. Ten slotte wordt het effect van de gezinsvoogdij op de gezinssituatie besproken op internationaal niveau en op Nederlands niveau.

Indien er ernstige zorgen zijn omtrent de opvoedingssituatie van een kind vraagt Bureau Jeugdzorg aan de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) om onderzoek te doen naar de gezinssituatie. Als de RvdK ernstige opvoedingsproblemen waarneemt, wordt een verzoek tot OTS bij de rechter gedaan. Dan komt er een OTS-zitting waarbij ouders worden verzocht aanwezig te zijn. De rechter beslist vervolgens of de OTS noodzakelijk is (website Raad voor de Kinderbescherming, 2013). Wanneer een OTS is uitgesproken komt er een gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg, de William Schrikker Groep, Stichting Nidos, Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn of het Leger des Heils die het gezin op een intensieve manier gaat begeleiden en regels opstelt om de gezinssituatie te verbeteren. De belangrijkste taken van de gezinsvoogd zijn het houden van toezicht, het coördineren van hulp en het bevorderen van de gezinsband tussen het kind en zijn ouders (art. 1:257 BW; van Montfoort, 2008). De gezinsvoogd kan zo nodig de ouders schriftelijke aanwijzingen geven die de ouders verplicht zijn op te volgen. De gezinsvoogd is verantwoordelijk voor het bemiddelen en aanbieden van hulp in gezinnen waarbij een kind onder toezicht gesteld is. Het uitgangspunt is hierbij dat de ouders zo veel

mogelijk verantwoordelijk blijven voor de opvoeding van hun kind (Van der Linden et al., 2009).

Indien deze hulp ontoereikend blijkt te zijn, kan aan uithuisplaatsing van een kind worden gedacht. Net als bij een OTS moet ook de UHP door een rechter uitgesproken worden. Ook deze maatregel wordt voor maximaal een jaar uitgesproken en kan telkens verlengd worden (Van der Linden et al., 2009; art. 1:262 BW). Een UHP kan worden aangevraagd wanneer dit in het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige noodzakelijk is (art. 1:261 BW). Ook kan een UHP noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de minderjarige zich aan de zorg die hij/zij nodig heeft onttrekt of door anderen daaraan onttrokken zal worden. Bij een UHP kan de minderjarige bij een familielid, een pleeggezin of in een open instelling worden geplaatst. Indien ernstige problematiek van de jongere dit nodig maakt, is plaatsing in een gesloten inrichting eveneens mogelijk. Hiervoor is een indicatiebesluit van Bureau Jeugdzorg en de instemming van een gedragswetenschapper nodig (Van der Linden et al., 2009). De OTS-maatregel is gemiddeld 37,5 maanden van kracht en bij 58% van deze minderjarigen is er ook sprake van UHP, met een gemiddelde duur van 17 maanden (Stams, Top, Limburg, van Vugt & van der Laan, 2010). In 2012 ging het om 12.000 uithuisgeplaatste minderjarigen (Teeven, 2013).

Naast de gedwongen UHP bestaat ook de vrijwillige UHP. Hierbij stemt de gezaghebbende ouder in met de UHP en zijn een machtiging van de rechter en een OTS niet nodig (Van der Linden et al., 2009). Dit was in 2012 bij ongeveer 7000 kinderen het geval (Teeven, 2013)

Bij aanvang van de OTS zijn er in de gezinssituatie vaak meerdere en langdurige problemen aanwezig. Bij een groot gedeelte van deze gezinnen is er in de gezinssituatie sprake van lichamelijke mishandeling of verwaarlozing van het kind en is er sprake van een lage sociaal economische status (Littell & Schuerman, 2002). Veel voorkomende problemen bij ouders zijn alcohol en drugs verslaving, psychiatrische stoornissen, disfunctioneel ouderschap, relatie problemen en lichamelijke gezondheidsproblemen. Daarnaast is er vaak ook sprake van gedragsproblemen bij het kind (Tully, 2008). Indien er naast de OTS ook een UHP noodzakelijk is, moet deze maatregel met grote voorzichtigheid worden toegepast. De verstoring van de ouder-kind relatie door UHP kan emotionele en psychische problemen bij het kind veroorzaken. Het blijkt dat hoe vaker een kind van verblijfplaats moet wisselen, hoe meer emotionele aanpassingsproblemen het kind ervaart (Bagdasaryan, 2004). Een grotere kans op UHP bestaat bij eenoudergezinnen, etnische minderheidsgezinnen, grote gezinnen, gezinnen met een lage sociaal economische status, gezinnen waar eerdere hulpverleningstrajecten

gefaald hebben, gezinnen waar al eerder een kind uit huis was geplaatst, delinquentie van het kind, gedragsproblemen van het kind, hoge kindleeftijd, schoolproblemen, middelengebruik van ouders, psychische problemen van ouders en lichamelijke klachten van ouders (Bagdasaryan, 2004; Bitonti, 2002; Channa, Stams, Bek, Damen, Asscher & Van der Laan, 2012; MacLeod & Nelson, 2000).

De omvang van de OTS is tussen 2005 en 2008 erg gegroeid en vervolgens licht gedaald. In 2005 waren er ongeveer 24.000 minderjarigen onder toezicht gesteld. Dit aantal is gestegen tot ongeveer 32.100 in 2008 en vervolgens gedaald tot 31.000 in 2012. Er is tussen 2005 en 2008 een stijging opgetreden in het aantal uitgevoerde OTS-maatregelen van ongeveer 6.700 tot 11.100 (49%) en verlengingen van OTS-maatregelen van 11.600 tot 17.200 (48%). Daarnaast is tussen 2005 en 2007 een stijging geweest in het aantal uitgevoerde machtigingen uithuisplaatsingen (MUHP) van 7.100 tot 10.400 (47%) en verlengingen van MUHP van 7.000 tot 11.100 (58%). Deze stijging in het aantal uitgevoerde jeugdbeschermingsmaatregelen lijkt te worden verklaard door een verhoogde in- en doorstroom bij Bureau Jeugdzorg en de RvdK (Berends, Campbell, Wijgergangs en Bijl, 2010). Volgens Berends et al. (2010) zijn verbeterde signalering, verlaging van de meldingsdrempel en een tijdelijk Savanna-effect mogelijke verklaringen voor deze tijdelijke toename. Met het Savanna-effect wordt een tijdelijke aanscherping van de controle door Bureau Jeugdzorg bedoeld, als gevolg van ophef in het nieuws na ernstige incidenten in gezinnen die bekend staan bij Bureau Jeugdzorg. Eind 2009 was het aantal lopende OTS het hoogst, met 33.168 minderjarigen die onder toezicht gesteld waren. Sindsdien is hiervan een daling met ongeveer 2% per jaar. Vanwege een wijziging in de registratie van de UHP is een schatting van de toekomstige groei of daling hiervan onbekend (Teeven, 2013).

Na afloop van de OTS is het de bedoeling dat de gezinssituatie in die mate verbeterd is, dat de ernstige bedreiging in de groei en de ontwikkeling van het kind is weggenomen. Het effect van de OTS in Nederland op de verbetering van de gezinssituatie is echter onbekend. Wel is er in de Verenigde Staten (VS), Canada en Australië veel onderzoek gedaan naar de effecten van interventieprogramma's bij gezinnen met ernstige opvoedingsproblemen. Deze interventieprogramma's en hun werking worden daarom eerst besproken. Vervolgens wordt er weergegeven wat er wel bekend is over de werking van de OTS in Nederland.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de interventieprogramma's in het buitenland wordt eerst uitgelegd wat het doel van de interventieprogramma's is en waar ze op zijn gebaseerd. Vervolgens wordt de inhoud van de interventies beschreven. Ten slotte wordt de effectiviteit van deze interventies besproken.

In de VS en Canada wordt er gebruik gemaakt van “*Intensieve familie behoud programma’s*” (intensive family preservation programs, IFPP) en in Australië wordt er gebruik gemaakt van “*Familie behoud service*” (family preservation services, FPS). IFPP en FPS zijn interventie programma’s in crisissituaties in gezinnen, om te voorkomen dat de gezinssituatie verergerd en het onoverkomelijk is dat kinderen uit huis geplaatst worden. Deze programma’s focussen zich op het beëindigen van de crisissituatie, het verbeteren van het gezinsfunctioneren en het promoten van het gebruik van sociale ondersteuningsnetwerken. (Channa et al., 2012; Bagdasaryan, 2004; MacLeod & Nelson, 2000). IFPP en FPS zijn grotendeels gebaseerd op het Homebuilders model van Kinney, Madsen, Fleming, & Haapala uit 1974 (Kinney, Madsen, Fleming, & Haapala, 1977). Belangrijke kenmerken hiervan zijn een snelle start van de interventie (binnen 24 uur), een lage caseload voor de sociaal werkers (6-8 gezinnen) en een korte tijdsduur (4-6 weken). Dit model gaat uit van een intensieve en flexibele interventie, waarin therapeutische en concrete hulp geboden wordt tussen de vijf en twintig uur per week (Channa et al., 2012; Bagdasaryan, 2004; MacLeod & Nelson, 2000). Onder therapeutische hulp worden het aanleren van probleemoplossende vaardigheden en cognitieve gedragstechnieken bedoeld. Onder concrete hulp worden voorzieningen voor ouders bedoeld, zoals oppas, vervoer en financiële hulp (Berry, Cash & Brook, 2000).

Een veel gebruikte vorm van therapeutische hulp voor crisisgezinnen die binnen IFPP wordt gebruikt is systeemtherapie. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat het gedrag van de individuele gezinsleden afhankelijk is van de interacties binnen het gezin. Het hele gezin wordt daarom betrokken bij de therapie. Daarnaast gebruikt deze interventie een netwerkaanpak, waarbij aandacht wordt besteed aan de openheid van het gezinssysteem waar omgeving en school eveneens invloed op hebben. Vaak wordt binnen IFPP ook gewerkt met de competentie benadering en de oplossingsgerichte benadering. De competentie benadering is erop gericht om de competentie van ouders te vergroten door hun sterke kanten te benadrukken en hun vaardigheden te vergroten. De oplossingsgerichte benadering ligt in het verlengde hiervan. Hierbij wordt de ouder beschouwd als de grootste bron van oplossingen en worden doelen gesteld die overeenkomen met de competenties van de ouder, zodat deze competenties tot het uiterste benut worden (Channa et al., 2012).

Naast IFPP programma’s worden multicomponent interventies, oudertraining interventies en sociale steun interventies veel gebruikt om UHP te voorkomen in probleemgezinnen in de VS en Canada. Multicomponent interventies bestaan uit een grote variatie aan behandelingen op alle levensterreinen die met elkaar gecombineerd worden. Oudertrainingsinterventies focussen zich op het aanleren van opvoedingsstrategieën en het

verbeteren van de vaardigheden van ouders om met het gedrag van hun kinderen om te gaan. Sociale steun interventies zijn erop gericht om het sociale netwerk van de ouders te vergroten, door betrokkenheid met de buurt te stimuleren. Dit sociale netwerk kan de ouders op informele wijze steunen bij moeilijkheden (MacLeod & Nelson's, 2000).

Uit een meta-analyse naar de effectiviteit van verschillende interventieprogramma's in de VS voor gezinnen met problematische gezinssituaties is gebleken dat in veel gevallen de gezinssituatie zodanig verbeterde dat UHP voorkomen kon worden. Dit effect is het grootst bij gezinnen met meerdere problemen en het kleinst bij gezinnen waar alleen sprake is van kindermishandeling (Channa et al., 2012). Bij IFPP blijkt de duur van de interventie een significante voorspeller van de uitkomst van de interventie te zijn. Een langere duur van de interventie blijkt de kans op een succesvolle uitkomst te vergroten. Bij een duur van drie maanden ten opzichte van één maand blijkt de kans op succes 2,5 keer zo groot en bij een duur van zes maanden blijkt de kans op succes 3,6 keer zo groot vergeleken met drie maanden. Dit positieve effect werkt tot een hulpverleningsduur van maximaal twaalf maanden (Bagdasaryan, 2004). Daarnaast blijkt een lage caseload bij IFPP de kans op een succesvolle interventie te vergroten (Channa et al., 2012).

In de VS zijn gezinsbehandelingen in crisissituaties dus effectief. Hierbij is het van belang dat de caseload uit maximaal zes tot acht gezinnen bestaat en de behandeling intensief en van korte duur is met een maximum van twaalf maanden.

Deze aanpak verschilt met de Nederlandse aanpak bij de OTS. Om deze verschillen duidelijk te maken worden de kenmerken van de interventieprogramma's uit de VS en de Nederlandse OTS met elkaar vergeleken. Vervolgens wordt er uitleg gegeven over uitvoering van de OTS, die gebaseerd is op de Deltamethode. Ten slotte wordt de effectiviteit van de OTS besproken.

De interventieprogramma's uit de VS hebben een lage caseload van zes tot acht gezinnen (Channa et al., 2012). In Nederland heeft de gezinsvoogd daarentegen een hoge caseload van zeventien tot twintig onder toezicht gestelde minderjarigen (Stams et al., 2010). Door de hoge caseload is de Nederlandse gezinsvoogd niet in staat om op een intensieve en flexibele manier hulp te bieden zoals in de VS wordt gedaan. In Nederland staat het bieden van hulp daarom ook niet centraal, maar is de gezinsvoogd meer een coördinator die de hulp voor gezinnen aanstuurt (Stams et al., 2010). De interventieprogramma's uit de VS gaan uit van een kortdurende interventie in crisissituaties om de gezinsproblemen zo snel mogelijk op te heffen. De OTS in Nederland is juist een langdurige interventie met een gemiddelde duur van zeventien maanden (Stams et al., 2010).

Bij de uitvoering van de OTS wordt in Nederland gebruik gemaakt van de Deltamethode. Het doel hiervan is het opheffen van de ontwikkelingsbedreiging van het kind (Bartelink, 2010). De gezinsvoogd werkt binnen de Deltamethode met het Vierstappenmodel. Met behulp van dit model wordt een plan van aanpak voor het gezin opgesteld. Eerst worden de zorgpunten, sterke punten en de visie van het gezin opgesteld met het gezin en de gezinsvoogd samen. Vervolgens wordt vanuit die punten door de gezinsvoogd het probleem beschreven. Daarna worden de gewenste uitkomsten door de gezinsvoogd benoemd. Ten slotte worden er in samenwerking met het gezin werkdoelen en actiepunten opgesteld waar het gezin aan kan werken om de ontwikkelingsbedreiging op te heffen (Stams et al., 2010; Bartelink, 2010). Om de doelen te bereiken is vaak andere professionele hulp nodig dan alleen de gezinsvoogd. De gezinsvoogd heeft hierbij een coördinerende rol en helpt de gezinnen om de hulp te krijgen. Dit kan lang duren door lange wachtlijsten bij de jeugdzorg en communicatiemoeilijkheden en meningsverschillen tussen de zorgaanbieder en de gezinsvoogd (van Montfoort, 2008). Bij ruim een derde van de gezinnen komt er hierdoor helemaal geen hulp in het gezin (Slot, Theunissen, Esmeijer, Duivendoorn, 2001). Wanneer er wel hulp komt begeleidt de gezinsvoogd de ouders bij de start van de hulp, om zo de kans te vergroten dat ouders de hulp aanvaarden (van Montfoort, 2008). Doordat hulp in Nederland lastig te verkrijgen is en ouders niet altijd gemotiveerd zijn om mee te werken, kan het lang duren, gemiddeld 36 maanden, voordat de gezinssituatie zodanig verbeterd is dat een OTS niet meer noodzakelijk is (Slot et al., 2001).

Het moge duidelijk zijn dat de effecten van de besproken interventies in de VS dus niet naar de Nederlandse situatie te vertalen zijn. In Nederland bestaat er geen effectstudie naar de werking van de OTS. Wel is er onderzoek gedaan naar de implementatie en doelmatigheid van de Deltamethode die door gezinsvoogden wordt gebruikt bij de uitvoering van de OTS. Onder doelmatigheid wordt het planmatig invullen van de uitvoering van de OTS door gezinsvoogden bedoeld (Slot et al., 2001; Stams et al., 2010). Bij 61% van de minderjarigen die onder toezicht gesteld zijn, is er na twee jaar sprake van stabilisering of verbetering van de gezinssituatie. Het is onduidelijk of deze verbeteringen daadwerkelijk aan de OTS te danken zijn of dat externe invloeden hier een grotere rol bij spelen. Er was namelijk geen controlegroep. Verbeteringen in de gezinssituatie lijken voornamelijk samen te hangen met een actieve inzet van de hulpverlening (Slot et al., 2001). Volgens Slot et al. (2001) kan de hulpverlening verbeteren door meer doel- en kindgericht te werken, door intensiever contact tussen de gezinsvoogd en het gezin en door vergroting van de professionaliteit van de gezinsvoogd.

In het onderzoek van Stams et al. (2010) is gekeken naar de relatie tussen de Deltamethode en de duur van de OTS. Dit is gedaan door hiërarchische regressie analyse van de dossierdata van de gezinsvoogd die met behulp van een checklist zijn verzameld. De duur van de OTS blijkt voornamelijk af te hangen van de ernst van de gezinsproblematiek. De invloed van de gezinsvoogd op de duur van de OTS blijkt beperkt te zijn. De kenmerken van de gezinsvoogd bepalen voor 13-21% de duur van de OTS. Voorspellers van een langere duur van de OTS zijn een UHP of een wisseling van de gezinsvoogd gedurende de OTS. Voorspellers van een kortere duur van de OTS zijn een voorlopige ondertoezichtstelling (VOTS) voor de uitspraak van de OTS, concreet geformuleerde opvoedingsdoelen, ervaring van de gezinsvoogd en een hoge kindleeftijd. Het gebruik van de Deltamethode door de gezinsvoogd tijdens de OTS blijkt eveneens de duur van de OTS te verkorten. Het opstellen van concrete doelen in het plan van aanpak hangt samen met een verkorting van de duur van de OTS van acht maanden. Daarnaast blijkt elk jaar extra werkervaring met de Deltamethode samen te hangen met een verkorting van de OTS van drie maanden (Stams et al., 2010).

Ondanks deze positieve uitkomsten over duurverkorting is het van belang om hier kritisch naar te kijken. Het onderzoek naar de duur van de OTS geeft geen inzicht in de mate van verbetering in de gezinssituatie. Ook wordt hierdoor niet duidelijk of de eventuele verbetering te danken is aan de OTS of aan externe invloeden. Zo zou de relatie tussen helderder doelen en betere uitkomsten ook te verklaren kunnen zijn doordat beiden makkelijker te bereiken zijn bij gezinnen met minder ernstige problematiek. De resultaten van Stams et al. (2010) geven verkortingen van de duur aan in maanden, maar het is het onduidelijk of een verkorting van de duur van de OTS ook samenhangt met een snellere verbetering van de gezinssituatie of dat gezinnen nu eerder aan hun lot worden overgelaten.

De verschillen tussen de VS en Nederland bij interventieprogramma's in probleemgezinnen om gezinssituaties te verbeteren blijken groot te zijn. Naast het onderzoek over de duur van de OTS in Nederland is het wenselijk dat er onderzoek wordt gedaan naar de daadwerkelijke effectiviteit van de OTS. Het is de vraag of de effectiviteit in Nederland voldoende is gezien de lange duur en hoge caseload, die in de VS als onwenselijk worden beschouwd.

Om effectieve hulpverlening te bieden is het van belang om ouders bij de behandeling te betrekken en hen te motiveren om mee te werken. Ter verduidelijking wordt eerst uitgelegd waarom het van belang is dat ouders meewerken aan gerechtelijke maatregelen zoals de OTS. Daarna wordt er besproken wat de gezinsvoogd kan doen om ouders bij de behandeling te

betrekken en om hen te motiveren tot medewerking. Vervolgens wordt de invloed van de oudercapaciteiten op de gezinssituatieverbetering besproken.

Uit onderzoek van Littell & Tajima (2000) blijkt dat het motiveren van ouders al vanaf de start van de interventie van belang is. Zij hebben onderzoek gedaan naar de werking van IFPP bij 334 gezinsmedewerkers in 2246 gezinnen in Illinois in de VS. Aan dit onderzoek deden 64 sociale dienstverleningsbureaus mee. Hieruit blijkt dat medewerking van ouders tijdens vrijwilliger hulpverleningstrajecten de kans vermindert dat ouders in de rechtbank moeten verschijnen voor verdergaande maatregelen. Wanneer ouders wel ter zitting worden geroepen in de rechtbank, zorgt medewerking van de ouders aan bepalingen en behandelingen die door de rechtbank worden opgelegd voor een vermindering van de kans dat ouders het gezag over hun kind verliezen. Er blijkt een samenhang te zijn tussen ouderparticipatie en uithuisplaatsing van kinderen (Littell & Tajima, 2000). De kans op uithuisplaatsing van de kinderen is groter, wanneer ouders een lage motivatie hebben bij het begin van de interventie (Bitonti, 2002). De medewerking van de ouders is dus belangrijk om het ouderlijk gezag over het kind te behouden en om te voorkomen dat het kind uit huis wordt geplaatst, met alle negatieve gevolgen voor het kind van dien.

De medewerking aan opgelegde interventies is deels afhankelijk van het vermogen van de gezinsvoogd om ouders hiertoe over te halen bij het begin van de behandeling. De manier waarop een behandelingsplan wordt opgesteld is vaak bepalend voor de verdere samenwerking tussen ouders en gezinsvoogd. Door ouders bij de behandelingsplanning te betrekken, wordt het besef van relevantie van de interventie verhoogd. Dit zorgt voor meer betrokkenheid bij de behandelingstaken en behandelingsdoelen (Littell & Tajima, 2000).

Nederlands onderzoek sluit hierbij aan. Bij de uitvoering van de OTS is de communicatie tussen de gezinsvoogd en de ouders belangrijk. De gezinsvoogd stelt in samenwerking met de ouders een Plan van Aanpak op. Gezinsvoogden benoemen en versterken positieve gezinsfactoren en proberen aan te sluiten bij de wensen van het gezin om jeugdigen en ouders te motiveren om actief mee te werken (Stams et al., 2010; Bartelink, 2010). Daarnaast geeft de gezinsvoogd uitleg over hoe het beste voor de ontwikkeling en veiligheid van de minderjarige gezorgd kan worden en wat de invloed van samenwerken daarop is. Op deze manier wordt het belang van de minderjarige benadrukt om de motivatie te vergroten. De Nederlandse Deltamethode is namelijk kindgericht en een intensieve samenwerking met het gezin is hierbij van belang (Stams et al., 2010; Bartelink, 2010)

Motivatie en betrokkenheid bij de behandeling alleen zijn onvoldoende om opvoedingsgedrag en leefcondities in de gezinnen op te lossen. De capaciteiten van ouders zijn

hierbij ook van belang. Controleverlies, onoplettendheid, een gebrek aan kennis en onbekwaamheid van ouders om consistente discipline uit te oefenen op de kinderen blijken significante voorspellers van UHP binnen een jaar na de start van de interventie te zijn (Berry et al., 2000). Verder zijn middelengebruik van ouders, psychische problemen, lage sociaal economische status en het ontbreken van ondersteuning door familieleden voorspellers van lage ouderparticipatie. De perceptie van sociaal werkers over de gezinnen en over hun eigen werk omstandigheden heeft hier ook invloed op. Daarnaast is naleving van het programma door ouders van belang om een interventie te laten slagen. Jonge ouders blijken hierin minder meegaand te zijn dan oudere ouders (Littell & Tajima, 2000).

De motivatie en daadwerkelijke medewerking van ouders aan gerechtelijke maatregelen is niet alleen afhankelijk van de kunde van de gezinsvoogd en de capaciteiten van de ouders. Het proces van de OTS begint al voor de start van de interventie, namelijk tijdens de rechtszaak waar over deze maatregel wordt beslist. Hier kan de rechter mogelijk al invloed op de motivatie en medewerking van ouders hebben. Als ouders aanwezig zijn in de rechtszaal kunnen ze volgens Weijers & Rap (2011) meer betrokken worden bij het proces wat tot de beslissing van de OTS leidt. Hierdoor is het mogelijk dat ze het doel van de OTS beter begrijpen en zien ze hopelijk de relevantie van de maatregel beter in. Op deze manier kan geprobeerd worden om de motivatie van ouders om mee te werken aan de OTS te verhogen.

Om ouders te betrekken bij het proces is het van belang dat ze actief kunnen participeren tijdens de zitting. Actieve participatie kan volgens Weijers & Rap (2011) mogelijk worden gemaakt door een goede communicatie tussen de rechter en de ouders. Communicatie binnen de rechtbank is institutionele communicatie die volgens vaste patronen en procedures verloopt. Deze vorm van communicatie wordt gekenmerkt door een ongelijke verdeling van macht, kennis en gelegenheid tot spreken. De ouders zijn in deze situatie afhankelijk van de rechter, die grote invloed heeft op het proces van wederzijdse communicatie tijdens de zitting (Ippel & Heeger-Hertter, 2006). Volgens Wijers (2004) is het van belang dat de rechter op een verantwoordelijke en deskundige manier te werk gaat tijdens dit proces, zodat de ouders voldoende gelegenheid krijgen tot participatie. Het gebruik van gesprekstechnieken door de rechter is volgens Weijers (2004) belangrijk, zodat de rechter op die manier zijn interesse kan tonen. Ouders blijken namelijk meer tevreden te zijn over een zitting, wanneer ze het gevoel hebben dat de kinderrechter naar hen luistert en hen serieus neemt (Weijers & Rap, 2011). Daarnaast is het volgens Weijers & Rap (2011) belangrijk dat de rechter uitleg geeft tijdens de zitting. Uit onderzoek naar jeugdstrafzittingen is gebleken dat kinderen en hun ouders vaak de uitdrukkingen, afkortingen en gebruiken van de rechter niet begrijpen (Weijers, 2004).

Wanneer uitleg hierover ontbreekt, blijft volgens Weijers (2004) een belangrijk deel van wat er besproken wordt onopgemerkt door het kind en de ouders voor wie de informatie bedoeld is. Dit is mogelijk ook zo bij OTS-zittingen.

HET HUIDIGE ONDERZOEK

In de huidige studie wordt nagegaan in hoeverre er een verband is tussen de communicatiestijl van de rechter en de participatie van ouders tijdens de ondertoezichtstellingszitting (OTS-zitting) en uithuisplaatsingszitting (UHP-zitting). Er wordt verwacht dat er een positieve samenhang is tussen de communicatie van de rechter en ouderparticipatie. Dit wordt onderzocht door observationeel onderzoek met behulp van een observatielijst. Aangezien deze lijst voor het eerst wordt gebruikt, wordt eerst de betrouwbaarheid van de schalen onderzocht. Vervolgens wordt er met behulp van correlaties gekeken naar de samenhang tussen de communicatie van de rechter en de ouderparticipatie. Daarna wordt er gekeken naar mogelijke verschillen in ouderparticipatie, wanneer er apart wordt gekeken naar de afwezigheid of aanwezigheid van een advocaat en naar de eerste OTS-verzoeken en verlengingsverzoeken. Verwacht wordt dat er een positieve correlatie is tussen de communicatie van de rechter en de ouderparticipatie. Er wordt daarnaast verwacht dat er een relatie is tussen de ouderparticipatie en de aanwezigheid van een advocaat. Tenslotte wordt er verwacht dat de participatiemogelijkheden van ouders niet verschillen tussen een eerste OTS-verzoek en een verlengingsverzoek.

Methode

Participanten

In dit onderzoek is bij 123 rechtszaken geobserveerd in vier arrondissementen, namelijk Den Bosch (41), Utrecht (41), Amsterdam (24) en Almelo (17). Deze rechtszaken werden door 29 verschillende rechters geleid. Bij 55% van de rechtszaken ging het om een eerste ondertoezichtstellingsverzoek (OTS-verzoek), bij 43% om een verlengingsverzoek en bij 2% om een voorlopige ondertoezichtstellingsverzoek (VOTS-verzoek). Bij een gedeelte van de OTS-zittingen was er eveneens sprake van een verzoek tot machtiging uithuisplaatsing (MUHP). Bij de helft van de rechtszaken was een advocaat aanwezig. De rechtszaken gingen over kinderen van alle leeftijden van ongeboren tot en met zeventien jaar oud. Elke leeftijd is minstens eenmaal voorgekomen.

Instrumenten

De manier van communiceren van de rechter en de ouderparticipatie zijn gemeten door in tweetallen onafhankelijk van elkaar te observeren met behulp van een observatielijst. Daarnaast is de spreektijd van de ouders bijgehouden in tijd en in percentage van de gehele zittingsduur. Hieronder valt ook de tijd dat een advocaat in naam van de betreffende ouder(s) aan het woord was. De observatielijst bestaat uit een reeks items om de communicatievaardigheden van de rechter te meten en een reeks items om de ouderparticipatie te meten (Tabel 1). Alle items uit de observatielijst zijn gescoord op een driepuntsschaal, bestaande uit: weinig (1), gemiddeld (2), veel (3).

De betrouwbaarheid tussen de observatoren is onderzocht met Cohen's Kappa. Hieruit is gebleken dat de inter-observator betrouwbaarheid van alle items voldoende is, met uitzondering van het item toetsing begrip (Tabel 1). Bij al deze items ligt de Cohen's Kappa tussen de .60 en 1.00. Ondanks de lage Cohen's Kappa bij toetsing begrip wordt dit item wel gebruikt, omdat het percentage overeenkomstige antwoorden 85% is. De lage Cohen's Kappa is te verklaren, doordat in bijna alle gevallen dezelfde score op dit item is gegeven. Een enkele afwijkende score veroorzaakt hierdoor al een sterke verlaging van de Cohen's Kappa.

Tabel 1. Inter-observator betrouwbaarheid van alle items gemeten met Cohen's Kappa (K).

Communicatie rechter	K	Ouderparticipatie	K
Verduidelijken	.77	Boos moeder	.90
Toetsing begrip	.34	Boos vader	.86
Thuisituatie	1.00	Spraakzaam moeder	.93
Persoonlijke problemen	1.00	Spraakzaam vader	.92
Problemen kind	.67	Nerveus moeder	.80
Samenvatten	.77	Nerveus vader	.74
Interesse tonen	.63	Onverschillig moeder	.89
Aanmoedigen	.85	Onverschillig vader	.80
Begrip tonen	.92	Verdrietig moeder	.93
Complimenteren	1.00	Verdrietig vader	.89
Ruimte voor verhaal	.64	Verlegen moeder	.88
Gesloten vragen	.72	Verlegen vader	.83
Open vragen	.71	Eigen initiatief ouders	.90
Ouders laten uitpraten	.60	Discussie tussen partijen	.81
Tempo	.85		
Intonatie	.79		

Om de variabelen communicatie van de rechter en participatie van de ouders goed met elkaar te kunnen vergelijken zijn er verschillende schalen gemaakt van de losse items die deze begrippen toetsen. De items die samen een Cronbach's $\alpha > .55$ hadden, werden samengevoegd tot een schaal. Hieruit zijn vier schalen samengesteld die de communicatie van de rechter weergeven (uitlegstart, begripsverhoging, gesprekstechnieken en ruimte geven), waarbij een hoge score aangeeft dat deze communicatievaardigheid veel werd toegepast. Tevens zijn er twee schalen geconstrueerd die de ouderparticipatie weergeven (externaliserend en internaliserend), waarbij een hoge score aangeeft dat dit gedrag veel voorkwam. Per zitting is voor iedere schaal een gemiddelde score berekend over de tot de schaal behorende items.

De schalen betreffende de communicatie van de rechter worden hieronder besproken. De zeven items over de uitleg van de rechter aan de ouders bij aanvang van de zitting zijn samengevoegd tot de schaal uitlegstart ($\alpha = .56$). Hiertoe behoren welkom heten, voorstellen van de aanwezigen, toelichting van de functie van de aanwezigen, uitleg over het onderwerp van de zitting, uitleg over de reden van de aanwezigheid van de ouders, uitleg over de reden van de aanwezigheid van de kinderen en mededelingen over het kindverhoor. De twee items over het verhogen van het begrip van de ouders door de rechter zijn samengevoegd tot de schaal begripsverhoging ($\alpha = .64$). De betreffende items hierover zijn verduidelijken en toetsing begrip. De acht items omtrent de persoonlijke omstandigheden van de ouders en de toepassing van gesprekstechnieken door de rechter zijn samengevoegd tot de schaal gesprekstechnieken

($\alpha = .64$). De bespreking van de thuissituatie, de persoonlijke problemen van ouders en de problemen rondom het kind horen hierbij, alsook de gesprekstechnieken parafraseren, interesse tonen, aanmoedigen tot spreken, begrip tonen en complimenteren. De vier items betreffende de gelegenheid die de rechter aan de ouders bied om hun verhaal te vertellen zijn samengevoegd tot de schaal ruimte geven ($\alpha = .64$). Hieronder vallen ruimte geven aan ouders om hun verhaal te vertellen, gesloten vragen stellen, open vragen stellen en ouders laten uitpraten. Een aantal voorbeelden van de communicatievaardigheden van de rechter die tijdens de zitting voorkwamen, zijn in Box 1 weergegeven.

De schalen betreffende de ouderparticipatie worden hieronder besproken. De vier items waaruit de schaal externaliserend is opgebouwd, bevat de items boos en spraakzaam van zowel moeder als vader ($\alpha = .60$). De zes items waaruit de schaal internaliserend is opgebouwd, bevat de items nerveus, onverschillig en verdrietig, van zowel moeder als vader ($\alpha = .62$).

De items tempo en intonatie van de rechter bleken een losstaand concept te meten, hierdoor konden ze niet geïntegreerd worden in een van de schalen. Ze worden daarom hieronder apart besproken. Een hoge score (3) geeft aan dat de rechter een normaal spreektempo/intonatie had. Een gemiddelde score (2) geeft aan dat de rechter een afwijkend spreektempo (snel/langzaam) of afwijkende intonatie (boos/vriendelijk) had. Een lage score (1) geeft aan dat de rechter een overdreven afwijkend spreektempo (zeer snel/zeer langzaam) of een overdreven afwijkende intonatie (woedend/zeer vriendelijk) had. Een aantal items over ouderparticipatie kon eveneens niet geïntegreerd worden in een schaal. Dit betreft de items verlegen moeder, verlegen vader, eigen initiatief ouders en discussie tussen de verschillende partijen in de rechtszaal. Hierbij geeft een hoge score aan dat ouders veel van dit gedrag vertoonden, terwijl een lage score aangeeft dat ouders weinig van dit gedrag lieten zien.

Box 1. Voorbeelden van communicatievaardigheden die de rechter tijdens de zitting toepaste.

Begripsverhoging

Verduidelijken	“De OTS is bedoeld om de thuissituatie te verbeteren.” “Uitvoerbaar bij voorraad betekent dat de beslissing meteen ingaat.”
Toetsing begrip	“Weet u wat een OTS is?” “Begrijpt u waarom er een verlenging van de OTS is aangevraagd?” “Snapt u dat ik mij zorgen maak?”

Gesprekstechnieken

Parafraseren	“Dus u bedoelt...” “..., herkent u dat als ik dit zo zeg?” “Dus u vindt het verstandig dat...”
Begrip tonen	“Ik kan me voorstellen dat het zwaar is.” “Dat begrijp ik.”
Complimenteren	“Het is knap dat u dat zegt.” “U bent heel erg op de goede weg.” “Ik ben blij dat u gekomen bent.” “Het is goed dat u hier beiden zit, u ziet het belang van uw kind.”

Procedure

Jeugdzittingen zijn in principe gesloten zittingen. Dit betekent dat er geen toeschouwers aanwezig mogen zijn. Om voor het onderzoek jeugdzittingen betreffende OTS en UHP bij te wonen is toestemming gevraagd bij de Raad voor de Rechtspraak. De Raad voor de Rechtspraak heeft dit verzoek goedgekeurd. Vervolgens is er aan de verschillende rechtbanken in Nederland gevraagd om hun medewerking aan het onderzoek te verlenen. De rechtbanken van Den Bosch, Utrecht, Amsterdam en Almelo hebben deelgenomen aan deze studie. Er zijn geen selectiecriteria opgesteld voor het observeren tijdens OTS-zittingen en UHP-zittingen. Elke zitting die is bijgewoond in de periode februari tot en met april 2013 is opgenomen in het onderzoek. Bij aanvang van elke zitting vroeg de rechter of de ouders hun toestemming wilden verlenen voor de aanwezigheid van de observatoren tijdens de zitting. Indien de ouders hier geen bezwaar tegen hadden, werd de communicatie tussen de rechter en de ouders tijdens de zitting geobserveerd. Achtergrond gegevens over de inhoud van de zitting werden niet opgevraagd. Er is zowel voorafgaand aan de zitting als naderhand geen contact geweest tussen de observatoren en de betrokken partijen.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

In Tabel 2 wordt beschreven wat voor soort rechtszaken er bijgewoond zijn. Ook wordt weergegeven wie de verzoekende partij was en waar het mogelijke verzoek tot uithuisplaatsing (UHP) zou moeten plaatsvinden. Er zijn ongeveer evenveel eerste ondertoezichtstellingszaken (OTS-zaken) als verlengingszaken bijgewoond. Bij de eerste OTS-zaken ging het voornamelijk om OTS-verzoeken zonder verzoek tot machtiging uithuisplaatsing, waarbij voorafgaand geen voorlopige ondertoezichtstelling (VOTS) heeft plaatsgevonden. Bij de verlengingszaken kwamen verzoeken tot verlenging van de OTS met en zonder MUHP evenredig vaak voor. De meeste verzoeken tot OTS en UHP werden door de Raad voor de Kinderbescherming of Bureau Jeugdzorg gedaan. Bij het grootste gedeelte van de UHP-verzoeken werd verzocht om de minderjarige in een pleeggezin of open/besloten jeugdzorg te plaatsen.

Tabel 2. Beschrijvende statistiek verzoekende partij, soort rechtszaak en plaats van de uithuisplaatsing.

	N	%
Aantal rechtszaken	123	100
Soort rechtszaak		
VOTS met MUHP	1	0.81
VOTS zonder MUHP	1	0.81
OTS met VOTS en MUHP	9	7.32
OTS met VOTS zonder MUHP	6	4.88
OTS zonder VOTS met MUHP	7	5.69
Ots zonder VOTS zonder MUHP	46	37.40
Verlenging OTS zonder MUHP	23	18.70
Verlenging OTS met MUHP	30	24.39
Totaal VOTS	2	1.63
Totaal OTS	68	55.28
Totaal verlenging OTS	53	43.09
Verzoekende partij		
Raad voor de Kinderbescherming	69	56.10
Bureau Jeugdzorg	39	31.71
William Schrikker Groep	7	5.69
Ouder	4	3.25
Advies en Meldpunt Kindermishandeling	1	0.81
Leger des Heils	1	0.81
Stichting Gereformeerd Jeugdwelzijn	1	0.81
Plaats van uithuisplaatsing		
Pleeggezin	19	42.22
Open/besloten jeugdzorg	17	37.78
Familie	9	20.00

In Tabel 3 is in absolute aantallen en in percentages weergegeven in hoeveel van de 123 rechtszaken de beschreven procespartijen en eventuele toehoorders aanwezig waren. Van de aanwezige advocaten is tevens aangegeven bij wie hij of zij in dienst was en wat zijn of haar rol was tijdens de zitting. Bij de helft van de zittingen was een advocaat aanwezig, waarbij het in de meeste gevallen om een advocaat van de moeder ging. Bij de meeste zittingen sprak de advocaat namens de ouders.

De verdeling van de aanwezigen per zitting wordt hieronder in de tekst beschreven. Bij 69 zittingen waren beide ouders aanwezig. Bij 53 zittingen was één ouder aanwezig, waarbij bij 40 zittingen de moeder aanwezig was en bij dertien zittingen de vader. De Raad voor de Kinderbescherming was altijd bij de eerste OTS-zitting aanwezig en een enkele maal ook bij een verlengingszitting. Er was altijd een zittingsvertegenwoordiger van de gezinsvoogdij aanwezig. Dit was meestal iemand van Bureau Jeugdzorg en soms iemand van de William Schrikker Groep of een andere voogdijorganisatie (vijf overige aanwezigen). De rest van de overige aanwezigen bestond voornamelijk uit familieleden.

Tabel 3. Beschrijvende statistiek over de frequentie van aanwezigheid in de rechtszaal per procespartij en eventuele toehoorders. Tevens wordt de dienstbetrekking en de rol van de advocaat weergegeven.

	N	%
Aanwezig in rechtszaal		
Moeder	109	88.62
Vader	82	66.67
Advocaat	61	49.59
Kinderen	41	33.33
Bureau Jeugdzorg	98	79.67
Raad voor de Kinderbescherming	76	61.79
William Schrikker Groep	15	12.20
Tolk	14	11.38
Overigen	40	32.52
Geen gegevens	1	0.81
Advocaat in dienst van		
Moeder	23	18.70
Vader	10	8.13
Beide ouders	15	12.20
1 van vader, 1 van moeder	11	8.94
Kind	2	1.63
Rol van de advocaat		
Spreekt voor ouders	37	30.08
Vult ouders aan	18	14.63
Minimale rol	4	3.25

Het gemiddelde (M) en de standaarddeviatie (SD) van de communicatievaardigheden van de rechter zijn weergegeven in Tabel 4. Hieruit blijkt dat alle aspecten van de communicatievaardigheden van de rechter boven gemiddeld zijn, met uitzondering van begripsverhoging.

Tabel 4. Beschrijvende statistiek communicatievaardigheden rechter op een schaal van 1 tot 3.

	M	SD
Uitlegstart	2.14	0.42
Begripsverhoging	1.18	0.63
Gesprekstechnieken	2.23	0.39
Ruimte geven	2.41	0.45
Tempo	2.59	0.56
Intonatie	2.74	0.49

De spreektijd van de ouders is weergegeven in Tabel 5. Hieronder valt ook de tijd dat een advocaat in naam van de betreffende ouder(s) aan het woord was. Hieruit blijkt dat ouders gemiddeld 6 minuten en 52 seconden aan het woord zijn tijdens een zitting en dat de gemiddelde spreektijd van de ouders 28.43% van de zittingstijd bedraagt.

Tabel 5. Beschrijvende statistiek over de duur van de zitting en de spreektijd van de ouders.

	Minimum	Maximum	Gemiddelde	SD
Duur zitting in minuten en secondes	4.00	70.00	25.31	13.44
Spreektijd in minuten en secondes				
Moeder	0.00	21.52	5.20	4.36
Vader	0.10	17.45	4.25	4.35
Ouders gezamenlijk	0.10	30.14	6.52	6.04
Spreektijd in percentage zittingsduur				
Moeder	0.00	50.00	20.44	14.02
Vader	2.00	48.33	16.73	14.21
Ouders gezamenlijk	2.50	70.00	28.43	17.50

De uitspraak van de rechter is weergegeven in Tabel 6. De rechter besliste in de meeste gevallen dat de OTS werd toegewezen. Bij een groot gedeelte werden de OTS en de UHP toegewezen. Een gedeelte van de verzoeken werd afgewezen. Bij al deze gevallen was de uitspraak uitvoerbaar bij voorraad. Bij 14.63% van de zittingen werd niet direct uitspraak gedaan.

Tabel 6. Uitspraak van de rechter.

	N	%
OTS	56	45.53
OTS + UHP	35	28.48
Geen uitspraak	18	14.63
Afwijzing OTS/UHP	13	10.57
VOTS	1	0.81

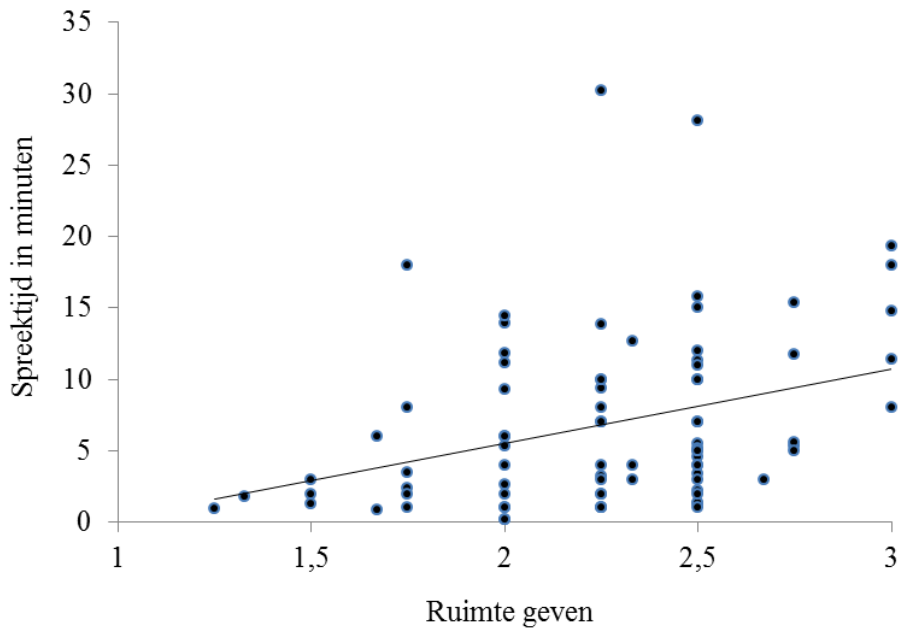
Toetsing hypotheses

In dit onderzoek werd het verband tussen de communicatiestijl van de rechter en de participatie van ouders tijdens OTS-zittingen en UHP-zittingen onderzocht. Er zijn 24 correlaties uitgevoerd met Pearson r om de samenhang tussen de communicatiestijl van de rechter en de participatiemogelijkheden van de ouders te toetsen (Tabel 7). Van deze correlaties waren er vier significant. Indien de rechter meer begripsverhoging toepaste was de spreektijd van de ouders langer in minuten, $r = .27, p < .05$. Wanneer de rechter de ouders meer ruimte gaf om te spreken was de spreektijd van de ouders langer in minuten, $r = .34, p < .01$ (Figuur 1) en in percentage van de gehele zittingsduur, $r = .26, p < .05$. Bij een afwijkende intonatie van de rechter, vertoonden de ouders meer externaliserend gedrag, $r = -.22, p < .05$.

Tabel 7. Pearson r correlatie tussen de participatie van de rechter en de ouders.

Participatie Rechter	Participatie Ouders							
	Spreektijd min. sec.		Spreektijd percentages		Externaliserend gedrag		Internaliserend gedrag	
	r	p	r	p	r	p	r	p
Uitlegstart	-.01	.90	-.16	.16	-.13	.16	.13	.15
Begripsverhoging	.27*	.01	.06	.62	-.08	.37	.16°	.07
Gesprekstechnieken	.07	.56	-.12	.28	.05	.61	.16	.08
Ruimte geven	.34**	.00	.26*	.02	.02	.86	.06	.50
Tempo	-.07	.56	-.12	.29	.06	.51	-.10	.27
Intonatie	.01	.90	-.21	.05	-.22*	.02	-.02	.83

Noot. ° $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$

Figuur 1. Correlatie tussen de score op de schaal ‘ruimte geven’ door de rechter en ‘spreektijd in minuten’ van de ouders. Een stip representeert één rechtszaak.

Vervolgens is er met behulp van een t-toets geanalyseerd of er een relatie is tussen de participatiemogelijkheden van de ouders en de aanwezigheid van een advocaat (Tabel 8). Hieruit is gebleken dat er een significant verschil is in mate waarin ouders externaliserend gedrag vertoonden bij de afwezigheid van een advocaat ($M = 1.89$, $SD = .52$), ten opzichte van de aanwezigheid van een advocaat ($M = 2.13$, $SD = .51$). Indien een advocaat aanwezig was bij de zitting, vertoonden ouders meer externaliserend gedrag, $t(120) = -2.65$, $p < .01$. Bij de andere vormen van ouderparticipatie is geen significant effect gevonden tussen de afwezigheid en aanwezigheid van een advocaat.

Tabel 8. T-toets van ouderparticipatie bij afwezigheid advocaat vergeleken met aanwezigheid advocaat.

	Afwezig advocaat		Aanwezig advocaat		<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Ouders externaliserend	1.89	.52	2.13	.51	<.01**
Ouders internaliserend	2.67	.31	2.68	.34	.92
Verlegen moeder	2.78	.50	2.78	.46	>.99
Verlegen vader	2.85	.37	2.84	.37	.91
Eigen initiatief ouders	0.34	.48	0.30	.46	.56
Discussie tussen partijen	2.60	.65	2.71	.52	.45

Noot. ** $p < .01$

Daarnaast is er met behulp van een t-toets geanalyseerd of er een verschil was in de mate van ouderparticipatie bij de eerste OTS-zittingen en de verlengingszittingen (Tabel 9). Bij alle soorten van ouderparticipatie blijkt het verschil tussen een eerste OTS-zitting en een verlengingszitting niet significant.

Tabel 9. T-toets van ouderparticipatie bij eerste OTS verzoeken vergeleken met verlengingsverzoeken.

	Eerste verzoek		Verlengingsverzoek		<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Spreektijd ouders*	6.59	6.31	6.48	5.45	.90
Spreektijd vader*	6.16	4.36	3.39	4.28	.15
Spreektijd moeder*	5.43	4.47	5.00	4.29	.58
Ouders externaliserend	1.99	.53	2.02	.53	.76
Ouders internaliserend	2.64	.33	2.71	.33	.20
Verlegen moeder	2.81	.43	2.75	.53	.55
Verlegen vader	2.91	.29	2.76	.43	.07
Eigen initiatief ouders	0.34	.48	0.30	.46	.63
Discussie tussen partijen	2.57	.57	2.77	.56	.16

Noot. *Spreektijd is in minuten en secondes.

Ten slotte is met behulp van de Chi-kwadraattoets onderzocht of de soort uitspraak samenhang met de aanwezigheid van vaders en/of moeders (Tabel 10). Er was geen significant verschil tussen de aanwezigheid van de vader en de soort uitspraak $\chi^2(3) = 5.02, p = .17$. Er was eveneens geen significant verschil tussen de aanwezigheid van de moeder en de soort uitspraak $\chi^2(3) = .17, p = .98$.

Tabel 10. Verschil in uitspraak bij aanwezigheid/afwezigheid van vader en moeder.

	Vader		Moeder	
	Aanwezig	Afwezig	Aanwezig	Afwezig
Geen uitspraak	14	3	15	2
Afwijzen OTS/UHP	10	3	12	1
Alleen OTS	39	18	51	6
OTS + UHP	19	16	31	4

Noot. Vader: $\chi^2(3) = 5.02, p = .17$, moeder: $\chi^2(3) = .17, p = .98$

Discussie

In deze studie is nagegaan in hoeverre ouders worden betrokken bij de zitting over de ondertoezichtstelling (OTS) en eventuele uithuisplaatsing (UHP) van hun kind. De communicatie tussen de rechter en de ouders tijdens de OTS-zitting en UHP-zitting stond hierbij centraal. De rechters gebruikten veel communicatievaardigheden tijdens de zitting. Een aantal aspecten van de communicatie van de rechter en de ouderparticipatie bleken zoals verwacht met elkaar samen te hangen. Daarnaast wijst het onderzoek uit dat de mate waarin ouders externaliserend gedrag vertoonden samenhangt met de aanwezigheid van een advocaat. Alle andere vormen van ouderparticipatie blijken niet samen te hangen met de aanwezigheid van een advocaat. Verder is naar voren gekomen dat er geen verschil is in de mate van ouderparticipatie tussen eerste OTS-verzoeken en verlengingsverzoeken. Er blijkt eveneens geen direct verband te bestaan tussen de aanwezigheid van een ouder en de uitspraak van de zitting.

De verschillende resultaten en hun mogelijke verklaringen zullen besproken worden. Hierna worden de kwaliteiten van het onderzoek aangeduid. Aansluitend worden de beperkingen besproken. Vervolgens zullen verbeterpunten en ideeën voor vervolgonderzoek weergegeven worden. Tenslotte wordt de conclusie van het onderzoek gegeven.

Bij het bespreken van de resultaten worden eerst de bevindingen van de beschrijvende statistiek vermeld. Vervolgens worden per hypothese de uitkomsten en verklaringen hiervoor gegeven.

Uit de beschrijvende statistiek blijkt dat rechters regelmatig communicatievaardigheden toepasten. Alleen de communicatievaardigheid begripsverhoging werd maar enkele malen toegepast. De directe controle van het begrip van ouders vond vrij weinig plaats, evenals het geven van verduidelijking. De gegevens waren echter beperkt, omdat met de observatielijst de kwaliteit van de communicatievaardigheden van de rechter niet normatief gemeten kon worden. Mijn eigen indruk tijdens de zitting was dat ouders voldoende participatiemogelijkheden hadden tijdens de rechtszaak, ondanks dat begripsverhoging maar enkele malen werd toegepast. De rechter gaf de ouders tijdens de zitting geregeld de mogelijkheid om te spreken. Hierdoor hadden ouders de gelegenheid om hun verhaal te vertellen en verduidelijking te vragen indien nodig.

De eerste hypothese veronderstelde dat er een positieve samenhang zou zijn tussen de communicatie van de rechter en de ouderparticipatie. Uit de correlaties is naar voren gekomen dat dit voor vier aspecten hiervan geldt. Bij deze vier aspecten was de ouderparticipatie hoog indien de rechter veel van de betreffende communicatievaardigheid toepaste. Er blijkt een

samenhang te zijn tussen de intonatie van de rechter en het externaliserende gedrag van ouders. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de rechter zijn intonatie aanpaste aan de mate waarin ouders externaliserend gedrag vertoonden of andersom. Daarnaast is er een samenhang gevonden tussen de spreektijd van ouders in minuten en het toepassen van begripsverhoging door de rechter. Mogelijk besteedde de rechter veel tijd aan begripsverhoging als de ouders veel vragen hadden. In deze situatie zou de spreektijd van de ouders evenals die van de rechter toenemen, wat verklaart dat enkel de spreektijd in minuten verhoogd is bij een hoge mate van begripsverhoging. Er is eveneens een samenhang gevonden tussen de hoeveelheid ruimte die de rechter aan ouders geeft om te spreken en de spreektijd van ouders in minuten en in percentages van de gehele zittingsduur. Indien een rechter veel mogelijkheden aan de ouders geeft tot spreken neemt hun spreektijd logischerwijs toe. Het is dus van belang dat de rechter kennis heeft over communicatievaardigheden en deze ook toepast tijdens de zitting. Deze vaardigheden hangen namelijk samen met de participatiemogelijkheden van ouders. Tegen de verwachting in bleek er geen samenhang te zijn tussen alle andere aspecten van communicatie van de rechter en ouderparticipatie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de validiteit van de overige schalen onvoldoende is om een significant effect te vinden. Het kan zijn dat de schalen te weinig items omvatten om een volledige weergave te geven van de betreffende aspecten van communicatie en participatie. Daarnaast is het mogelijk dat door de meting met een driepuntschaal de geobserveerde variaties in communicatie van de rechter en ouderparticipatie onvoldoende zichtbaar zijn gebleven om tot een significante correlatie te komen.

De tweede hypothese veronderstelde dat er een relatie zou zijn tussen de participatiemogelijkheden van ouders en de aanwezigheid van een advocaat tijdens de zitting. In deze studie kon alleen de relatie tussen het externaliserende gedrag van ouders en de aanwezigheid dan wel afwezigheid van een advocaat bevestigd worden. Drie verklaringen hiervoor worden besproken. Het is denkbaar dat ouders zich gesterkt voelen door de aanwezigheid van een advocaat, waardoor hun spraakzaamheid toeneemt en ze meer externaliserend gedrag durven te uiten. Het is eveneens mogelijk dat ouders die vanuit zichzelf meer externaliserend zijn eerder een advocaat inhuren. Het kan ook zijn dat een derde onafhankelijke variabele van invloed is op zowel het externaliserende gedrag van ouders als de aanwezigheid van een advocaat. Hierbij kan gedacht worden aan conflictzaken, waarbij de OTS deels noodzakelijk wordt geacht vanwege de grote conflicten tussen de ouders. Mogelijk wordt er bij dit soort OTS-zittingen meer externaliserend gedrag door ouders getoond en is er vaker een advocaat aanwezig vanwege de geschillen tussen ouders.

De derde hypothese veronderstelde dat er geen verschil zou zijn tussen de participatiemogelijkheden van de ouders bij een eerste OTS-verzoek en een verlengingsverzoek. De resultaten bevestigden deze verwachting. Gesteld kan worden dat rechters geen aantoonbaar onderscheid maakten tussen ouders die voor het eerst in de rechtbank verschenen en ouders die al eerder aanwezig waren en dat rechters allen op dezelfde manier behandelden. Hier kan eveneens uit opgemaakt worden dat ouders zich in dezelfde mate uitten bij eerste OTS-zittingen en verlengingszittingen. Een verklaring hiervoor is dat er meestal een jaar tussen de eerste OTS-zitting en de verlengingszitting zit. Hierdoor is ook een volgend bezoek aan de rechtbank voor ouders een nieuwe en ongewone ervaring, waar de rechter mogelijk rekening mee houdt.

Een bijkomende vraag was of er een samenhang zou zijn tussen de aanwezigheid van vader/moeder en de uitspraak van de zitting. Er is geen verband gevonden tussen de aanwezigheid van een ouder en de uitspraak van de zitting. De rechter baseerde zijn beslissing dus niet uitsluitend op datgene wat een ouder vertelde tijdens de zitting.

Uit deze studie blijkt dat rechters veel communicatievaardigheden toepasten en op een ordelijke manier te werk gingen tijdens de zitting. Er is een verband aangetroffen tussen deze vaardigheden en de participatie van ouders. Verder is er een samenhang tussen het externaliserende gedrag van ouders en de aanwezigheid dan wel afwezigheid van een advocaat waargenomen. Tevens is opgemerkt dat de participatie van ouders gelijk is bij eerste OTS-zittingen en verleningszittingen. Deze bevindingen zijn een waardevolle aanvulling voor de kennis over de gang van zaken tijdens OTS-zittingen en UHP-zittingen. Nog nooit eerder was er tijdens OTS-zittingen en UHP-zittingen observationeel onderzoek gedaan om de werkwijze van de zitting te bestuderen. Door de combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek konden zowel de gang van zaken tijdens de OTS-zitting als de samenhang tussen de communicatie van de rechter en de participatie van de ouders onderzocht worden. Door het uitvoeren van kwantitatief onderzoek was het mogelijk om niet alleen op een exploratieve manier de gang van zaken tijdens de OTS-zitting te beschrijven, maar kon tevens de samenhang geanalyseerd worden. Hierdoor is er meer inzicht verkregen over de communicatie tussen de rechter en ouders tijdens OTS-zittingen. Bovendien zijn er nu voorbeeldzinnen beschikbaar per communicatievaardigheid (zie Box 1). Rechters kunnen deze bestuderen en vervolgens toepassen tijdens zittingen.

Door de aanvang van de OTS maatregel nader te bestuderen zijn vele vragen omtrent de precieze werking van de zitting en de verdere uitvoering van de OTS en UHP ontstaan. Een

aantal ideeën voor verder onderzoek hiernaar zullen na de bespreking van de beperkingen worden weergegeven.

Deze studie is nog niet optimaal, aangezien er voor het eerst kwantitatief onderzoek is gedaan naar de communicatie tussen ouders en rechters tijdens OTS-zittingen. De beperkingen betreffende de observatielijst, de scoringsmethode en de correlatieve aard van het onderzoek worden achtereenvolgens besproken.

Bij aanvang van deze studie bestond er nog geen goed gevalideerde en gestandaardiseerde observatielijst. De observatielijst die voor deze studie is vervaardigd, heeft geen theoretische basis. Het is hierdoor onduidelijk of daadwerkelijk de belangrijkste aspecten van communicatievaardigheden en participatiemogelijkheden worden gemeten. De nieuw ontwikkelde observatielijst bleek onvoldoende mogelijkheden te bieden om goede schalen te maken van de te meten concepten. Veel items bleken een losstaand concept te meten. De schalen die wel gemaakt konden worden bevatten te weinig items om het volledige begrip te omvatten. Het begrip 'ruimte geven' is bijvoorbeeld veel breder dan de vier items die gebruikt werden om dit concept te meten. Met de betreffende items konden niet alle aspecten van dit begrip gemeten worden. Verder zijn alle items op een driepuntsschaal gescoord. Dit had tot gevolg dat subtiele variaties in de communicatie van de rechter en de participatie van de ouders niet zichtbaar waren. Daarnaast werd hierdoor vaak dezelfde score toegekend, wat het lastig maakte om de samenhang tussen beide concepten te meten.

In deze studie is er een hoge inter-beoordelaars betrouwbaarheid, vanwege het veelvuldige overleg tussen de observatoren. Er was echter niet schriftelijk vastgelegd wanneer een bepaalde score op een betreffend item gegeven moest worden. Het is van belang dat er een eenduidig protocol over de scoringsmethode wordt opgesteld, dat ondersteund wordt met literatuur over communicatievaardigheden en participatie. Op deze manier kan de begripsvaliditeit gewaarborgd worden.

Vanwege de correlatieve aard van het onderzoek was het niet mogelijk om causaliteit tussen de communicatie van de rechter en de ouderparticipatie aan te tonen. Ook is het mogelijk dat een onbekende derde variabele het correlatieve verband beïnvloedde. In dit onderzoek was voorafgaand aan de zitting geen kennis beschikbaar omtrent de reden van de OTS-aanvraag. Mogelijk heeft de achterliggende problematiek invloed op de manier van communiceren tussen beide partijen gehad. In dit onderzoek zijn verscheidene correlaties berekend om de samenhang tussen deelaspecten van communicatie van de rechter en ouderparticipatie te berekenen. Hierbij is geen rekening gehouden met kanskapitalisatie, waardoor de kans groter is dat er bij toeval een significante correlatie is gevonden.

Na het constateren van deze tekortkomingen kan hier in het vervolg rekening mee gehouden worden. De observatielijst dient verbeterd te worden aan de hand van theoretische kennis over communicatievaardigheden en participatiemogelijkheden. In een volgend onderzoek is het belangrijk om te werken met gedifferentieerde schalen met helderdere criteria. Verder dienen deze schalen uit voldoende items te bestaan om alle aspecten van communicatie van de rechter en participatie van de ouders goed weer te geven. Op deze manier kunnen intern consistente schalen gemaakt worden die het gehele concept omvatten en waarbinnen variaties per item goed meetbaar zijn. Zo kan de samenhang tussen de communicatievaardigheden van de rechter en de participatie van de ouders nauwkeuriger gemeten worden. Tevens dient er random onderzoek te worden verricht om de causaliteit van de gevonden verbanden te bepalen. Dit kan gedaan worden door de rechters in twee gelijke groepen te verdelen. De rechters uit groep één krijgen een training in het toepassen van communicatievaardigheden, terwijl de rechters uit groep twee geen training krijgen. De OTS-zittingen worden vervolgens random verdeeld over de twee groepen rechters. De participatiemogelijkheden van ouders in beide groepen kunnen dan met elkaar vergeleken worden.

Een aantal ideeën voor verder onderzoek worden hieronder besproken. Eerst worden drie ideeën om nauwkeuriger tijdens de zitting te observeren voorgesteld. Daarna worden twee suggesties gegeven om de uitvoering van de OTS nader te onderzoeken.

In dit onderzoek zijn de communicatievaardigheden van de rechter enkel gemeten door te observeren hoeveel communicatievaardigheden er werden toegepast. Voor vervolgonderzoek is het belangrijk om niet alleen naar de hoeveelheid te kijken, maar ook de kwaliteit hiervan te beoordelen door de mate van flexibiliteit van de rechter te meten. Met flexibiliteit wordt bedoeld in hoeverre de rechter zijn/haar manier van communiceren aanpast aan de situatie van de zitting, zoals de intelligentie van de ouders, de reden voor de OTS-aanvraag en het gedrag wat ouders tijdens de zitting vertonen. Twee voorbeelden: Bij ouders met een licht verstandelijke beperking kan het van belang zijn om extra uitleg te geven en op een zeer toegankelijke manier te communiceren. Dit kan mogelijk averechts werken bij intelligente ouders, indien zij hierdoor het gevoel krijgen voor dom aangezien te worden. Ook kan het noodzakelijk zijn dat de rechter zich bij bepaalde ouders streng en dominant opstelt, terwijl dit bij sommige ouders juist beangstigend kan overkomen.

Om een nauwkeurigere beschrijving te kunnen geven over de wisselwerking tussen de communicatie van de rechter en de ouderparticipatie is het van belang om de interactie tussen rechter en ouders te observeren. Op deze manier kan gekeken worden naar de mate waarin de

rechter invloed kan uitoefenen op de participatie van ouders en in hoeverre de rechter zich aanpast aan de ouders in zijn omgang met hen tijdens de zitting.

Om een breder beeld te krijgen over het verloop van de OTS-zitting is het interessant om niet alleen objectief te observeren, maar om eveneens de opinie van de rechter en de ouders na te vragen. Indien na afloop van een zitting aan ouders gevraagd wordt hoe zij hun participatiemogelijkheden ervaren, kan meer inzicht worden verkregen in de beleving van ouders. Ook kan aan rechters gevraagd worden naar hun redenen om op een bepaalde manier te communiceren. Hierdoor kan bepaald worden in hoeverre rechters bewust zijn van hun communicatiegebruik.

In de toekomst is het niet alleen van belang om nader naar de werking van de OTS-zitting te kijken, maar moet ook de uitvoering van de OTS-maatregel en de effecten daarvan geanalyseerd worden. Er kan dan nagegaan worden of ouders de OTS-maatregel daadwerkelijk eerder accepteren en sneller hun medewerking zullen verlenen aan de gezinsvoogd, indien ze voldoende mogelijkheden tot participatie hebben gehad tijdens de rechtszaak.

Eveneens kan nagegaan worden of ook tijdens de uitvoering van de OTS aandacht wordt besteed aan de toepassing van communicatievaardigheden. Mogelijk bestaat er ook een samenhang tussen manier waarop een gezinsvoogd naar ouders communiceert en de mate van ouderparticipatie gedurende de OTS. Het is belangrijk om dit na te gaan. Ouderparticipatie is namelijk niet alleen tijdens de OTS-zitting, maar gedurende de gehele OTS van belang.

CONCLUSIE

Concluderend kan gezegd worden dat dit onderzoek nieuwe informatie naar voren heeft gebracht over de communicatie tussen rechters en ouders bij ondertoezichtstellingszittingen (OTS-zittingen) en uithuisplaatsingszittingen (UHP-zittingen). Het is van belang om hier aanvullend onderzoek naar te doen om het verloop van de OTS-zitting en UHP-zitting nader te bestuderen. In de toekomst is onderzoek naar de uitvoering van de OTS en UHP, waartoe tijdens de rechtszaken wordt besloten, noodzakelijk. Gezien de grote belangstelling en sociale discussie over de werking van de jeugdzorg in Nederland en specifiek over de uitvoering van de OTS en UHP, is het belangrijk om meer concrete informatie te hebben over de effectiviteit hiervan. Met deze studie is hier een goede start mee gemaakt. Deze bevindingen zijn een waardevolle aanvulling voor de kennis omtrent de veelbesproken OTS-maatregel en UHP-maatregel.

Referentielijst

- Adviesbureau van Montfoort (2008). *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij. De nieuwe methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling*. Duivendrecht: Pi research
- Bartelink, C. (2010). *Deltamethode*. Nederlands Jeugd Instituut.
- Bagdasaryan, S. (2004). Evaluating family preservation services: Reframing the question of effectiveness. *Children and Youth Services Review*, 27, 615-635.
Doi:10.1016/j.chilyouth.2004.11.014
- Berends, I. E., Campbell, E. E., Wijgergangs, E., & Bijl, B. (2010). *Bescherming bekeken. Een onderzoek naar ontwikkelingen en regionale verschillen in het aantal ondertoezichtstellingen en machtigingen uithuisplaatsing*. Duivendrecht: PI Research.
- Berry, M., Cash, S., & Brook, J. (2000). Intensive family preservation services: An examination of critical service components. *Child and Family Social Work*, 5, 191-203.
- Bitonti, C. (2002). Formative evaluation in family preservation: Lessons from Nevada. *Children and Youth Services Review*, 24, 653-672.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2012). Voogdij, voorlopige voogdij en ondertoezichtstelling. Retrieved from <http://www.cbs.nl>
- Channa, M.W., Stams, G.J.J.M., Bek, M.S., Damen, E.M., Asscher, J.J., & Van der Laan, P. (2012). A meta-analysis of intensive family preservation programs: Placement prevention and improvement of family functioning. *Children and youth services review*, 34, 1472-1479. Doi:10.1016/j.chilyouth.2012.04.002
- Ippel, P., & Heeger-Hertter, S. (2006). *Spreken de rechbank. Alledaagse communicatie in de Utrechtse zittingszaal*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Jeugdzorg heeft weer wat uit te leggen. (2013, May 21). *NRC*, p. 1.
- Kinney, J. M., Madsen, B., Fleming, T., & Haapala, D. A. (1977). Homebuilders: Keeping families together. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 667-673.
- Littell, J., & Schuerman, J. (2002). What works best for whom? A closer look at intensive family preservation services. *Children and Youth Services Review*, 24, 673-699.
- Littell, J., & Tajima, E. (2000). A multilevel model of client participation in intensive family preservation services. *Social Service Review*, 74, 405-435. Doi: 10.1086/516411
- MacLeod, J., & Nelson, G. (2000). Programs for the promotion of family wellness and the prevention of child maltreatment: A meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 24, 1127-1149. Doi: 10.1016/S0145-2134(00)00178-2
- Meernhof, R. (2013, March 20). Jeugdzorg liet in zaak-Yunus veel steken vallen. *Volkskrant*. Retrieved from <http://www.volkskrant.nl>
- Nederlandse Omroep Stichting (2013, March 15). Asscher: bemoeienis Turkije affaire-Yunus ongepast. *Journaal*. Hilversum, The Netherlands: NL1.
- Slot, N.W., Theunissen, A., Esmeijer, F.J., Duivenvoorden, Y. (2001). *909 zorgen. Een onderzoek naar de doelmatigheid van ondertoezichtstelling*. WODC. Amsterdam: Vrije Universiteit, Faculteit der Psychologie en Pedagogiek, afdeling orthopedagogiek
- Stams, G.J.J.M., Top van der Eem, M., Limburg, S., Vugt van E.S., Laan van der, P.H. (2010). *Implementatie en doelmatigheid van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Onderzoek naar de invloed van de Deltamethode Gezinsvoogdij op het verloop van de ondertoezichtstelling*. WODC. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Staatssecretaris Teeven, F. (2013). Landelijke cijfers jeugdbescherming, Brief aan de Tweede kamer
- Tully, L. (2008). *Literature review: Family preservation services*. Ashfield: Centre for Parenting & Research. Service System Development Division. NSW Department of Community Services.

- Van der Linden, A.P., Ten Siethoff, F.G.A., & Zeijlstra-Rijpstra, A.E.I.J. (2009). *Jeugd en recht*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Weijers, I. (2004). Requirements for Communication in the Courtroom: A Comparative Perspective on the Youth Court in England/Wales and The Netherlands. *Youth Justice*, 4, 22-31. Doi: 10.1177/147322540400400103
- Weijers, I., Rap, S. (2011). De jeugdstrafzitting: een pedagogisch perspectief. De communicatie tussen jeugdrechter en jeugdige verdachte. *Raad voor de Rechtspraak. Research Memoranda*, 2, 1-185.